

Mobil İletişim
Teknolojilerinin Yapısı ve
**Kullanılan Şifreleme
Algoritmaları**

Fatma AKGÜN

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AKGÜN

MOBİL İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN YAPISI VE KULLANILAN ŞİFRELEME ALGORİTMALARI

ISBN 978-625-7052-94-8

DOI 10.14527/9786257052948

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Haziran 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emek Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bilim ve teknolojide yapılan gelişmeler ile kullanıcıların zaman ve mekân bağımsız olarak hareket özgürlüklerine sahip olabildiği mobil iletişim sistemleri ortaya çıkarılmıştır. Kablolu iletişim sisteminin yarattığı sıkıntı ve kısıtlamalar, insanlar arasında kablosuz iletişim sağlayan mobil haberleşme sistemine geçişi hızlandırmıştır. Mobil iletişim teknolojisinde, kullanıcıların güvenli haberleşmesini sağlamak üzere sistem üzerinde kimlik doğrulama algoritmaları ve bunun yanı sıra veri şifreleme algoritmaları kullanılmıştır. Bu sayede iletişim yapısının güvenliği ve güvenilirliği sağlanmıştır.

Bu kitap geçmişten günümüze mobil haberleşme teknolojilerini, bu teknolojilerin çalışma mantığını, teknoloji içerisinde kullanılan donanım yapısı ve mobil iletişim teknolojilerinde kullanılan kimlik doğrulama ve veri şifreleme algoritmalarını içermektedir. Kitabın ilk bölümünde genel olarak mobil teknolojilerin tarihçesinden bahsedilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde mobil haberleşme sistemi içerisinde kullanılan donanım birimlerinden, mobil haberleşme mantığından, mobil haberleşme içerisinde kullanılan kanal erişim yöntemlerinden ve 2G mobil haberleşme teknolojilerinden başlanarak 5G mobil haberleşme teknolojiyi de ele alan haberleşme teknolojileri ve çalışma mantığı anlatılmıştır. Üçüncü bölümde genel olarak şifreleme kavramı, akış şifreler, blok şifreler ve HASH algoritmaları yer almıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise mobil haberleşme teknolojileri içerisinde kullanılan kimlik doğrulama algoritmaları ve veri şifreleme teknikleri üzerinde durulmuştur. Gerçekleştirilen bu kitap, mobil haberleşme teknolojinin nasıl gerçekleştiği, zaman ve mekân bağımsız hareket özgürlüğü sunan bu teknolojinin içerisinde ne tür şifreleme algoritmalarının yer aldığı ve güvenli veri iletişimin nasıl sağlandığını merak eden lise, üniversite, lisansüstü öğrencileri, öğretmen, öğretim elemanı, kamu ve özel sektör çalışanları ve tüm bireylere yönelik hazırlanmıştır. Kitabın özellikle mobil haberleşme teknolojilerinin gelişimi, mobil haberleşme çeşitleri ve kimlik doğrulama/veri şifreleme algoritmaları konusunda önemli bir kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Kitap, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği Anabilim Dalı'nda Doç.Dr. Ercan Buluş danışmanlığında hazırlamış olduğum doktora tezinin geliştirilmiş ve yeniden düzenlenmiş biçimidir. Tezimin hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen, tez çalışmasının her aşamasında beni düşünceleri ile yönlendiren, bilgilerinden faydalandığım değerli hocam ve danışmanım Sayın Doç. Dr. Ercan BULUŞ' a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca kitabın yeniden düzenlenme aşamasında desteğini esirgemeyen eşime, çocuklarıma ve kitabın okuyucu ile buluşmasını sağlayan Pegem Akademi Yayıncılık'a sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.

Haziran 2020

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AKGÜN

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AKGÜN

Fatma AKGÜN 1980 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 1998 yılında kaydolduğu T.Ü. Müh.-Mim. Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nden 2002 yılında başarıyla mezun oldu. 2002 yılında T.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nde Araştırma Görevlisi kadrosuna atandı ve aynı yıl Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı olarak Yüksek Lisans eğitimine başladı. Yüksek lisansını 2004 yılında başarıyla bitirdi. 2005 yılında Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği Ana Bilim Dalı'nda doktora çalışmalarına başladı. 2008 yılında T.Ü. Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğretim Görevlisi kadrosuna başvurdu ve çalışmaya başladı. 2011 yılında doktorasını tamamlayıp, 2012 yılında T.Ü. Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi kadrona atandı. Evli ve iki çocuğu olan Fatma AKGÜN halen T.Ü. Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde akademik çalışmalarına ve görevine devam etmektedir.

SUNU

Güvenli haberleşme yapabilmek için alt tarafta çalışan güçlü haberleşme algoritmalarına ihtiyaç vardır. Bu algoritmalar insanlık tarih boyunca insanların birbirleriyle başkalarının haberi olmadan haberleşmeye çalışmaları sonucunda çıkmış ve gelişmiştir. Günümüzde bu algoritmalar kriptoloji bilimi altında incelenmektedir.

Kriptoloji kelimesi antik yunandaki kullanılan kryptos (gizli) graphy (yazı, yazma) kelimelerinin birleşiminden türemiştir. Türkçede kriptoloji daha çok şifreleme bilimi olarak isimlendirilmektedir. En eski şifreleme biçimlerinden biri, ilk olarak Eski Mısır'da M.Ö. 1900'de yaşayan Khnumhotep II'nin mezarında bulunan sembol değişimidir. Buradaki sembollerin anlaşılması için bir şifre veya anahtar gerektirdiği görülür. Antik Yunanlılar şifreli bir mesajı göndermek için köleleri kullanmışlardır. Mesajı göndermek için kölelerin saçlarını tıraş etmişler, daha sonra da gönderecekleri mesajı kölelerin kafasına yazarak saçlarının uzamasını beklemişlerdir. Birkaç ay sonra da köle hedefine doğru yola çıkmış ve gittiği yerde tekrar saçları tıraş edilerek mesajın okunması sağlanmıştır.

Scytale isimindeki silindir bir araç (şekil 1), Antik Yunanlılar ve özellikle Sparta'lılar tarafından sembollerin yerleri değiştirilerek şifreli mesajları iletmekte kullanılmıştır. Bu yöntem sıra değiştirmeli şifreleme yönteminin ilk örneği kabul edilmektedir. Bir baston ya da çubuğun etrafına sarılan şerit şeklinde kesilen deri parçasına iletilecek mesaj yazılır. Şerit bastondan geri çıkarıldığında mesajın çözülmesi artık çok zordur. Mesajı okuyabilmek için aynı çapta ve boyutta çubuk bulmanız gerekmektedir.

Şekil 1. Scytale şifre çubuğu

Antik Yunan şehri Megalopolis'li tarihçi Polybius dama tahtası denen iki boyutlu bir şifreleme sistemi geliştirdi. Bu sistemin özelliği, alfabedeki harflerin, iki boyutlu bir tabloya yerleştirilmesi ve ardından bu tablodaki satır ve sütun numaralarına göre okunmasıdır. Örneğin "ercan" kelimesinin şifrelenmiş karşılığı; 15 42 13 11 33 olarak bulunurdu.

	1	2	3	4	5
1	a	b	c	d	e
2	f	g	h	i/j	k
3	l	m	n	o	p
4	q	r	s	t	u
5	v	w	x	y	z

Şekil 2. Dama (Polybius) tahtası

Osmanlı da en çok kullanılan yöntem yazının mürekkep yerine limon suyu kullanılarak yazılmasıydı. Böylece yazılan kâğıt kötü niyetli birinin eline geçtiğinde boş bir sayfa ile karşı kaşıya gelirdi. Çözümü kâğıdın yanmaya yakın derecede ısıtılmasıydı, böylece yazılmış yazı ortaya çıkmaktaydı.

Günümüze gelindiğinde yöntemler gitgide karmaşıklaşmış dolayısıyla çözüm daha da zorlaşmıştır. Devam eden sayfalarda kıymetli öğrencim Fatma AKGÜN tarafından günümüz bilgi çağında kullanılan mobil haberleşme teknikleri ve bu teknolojiler üzerinde kullanılan modern şifreleme yöntemlerinden bahsedilecektir. Bu serüvenin nereye vardığı gayet güzel bir tarzda başarılı bir şekilde anlatılmıştır.

Mayıs 2020

Doç. Dr. Ercan BULUŞ

Canlarım Ada ve Ahmet Ata'ya...

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Sunu.....	v

1. BÖLÜM GİRİŞ

Giriş.....	1
------------	---

2. BÖLÜM MOBİL HABERLEŞME TEKNİKLERİ

Mobil Haberleşme Yapı Elemanları	5
MS-Mobil İstasyon (Mobile Station)	5
SIM-Abone Kimlik Modülü (Subscriber Identity Module)	5
BTS-Baz İstasyon Alıcı-Vericisi (Base Transmission System).....	6
BSC-Baz İstasyonu Kontrolcüsü (Base Station Controller).....	8
TRAU-Geçiş ve Adaptasyon Birimi (Transcoder and Adaptation Unit).....	8
SS7-Sinyalleşme Sistemi (Signalling System).....	8
MSC-Mobil Anahtarlama Merkezi (Mobile Switching Center).....	9
HLR-Abone Bölge Kaydı (Home Location Register)	9
VLR-Misafir Bölge Kaydı (Visitor Location Register)	9
AuC-Kimlik Doğrulama Merkezi (Authentication Center).....	9
EIR-Cihaz Kimlik Kayıtcısı (Equipment Identity Register)	10
GMSC-Mobil Anahtarlama Merkezi Geçici (Gateway Mobile Switching Center)	10
NSS-Ağ Anahtarlama Merkezi (Network Switching Center)	10
Çoklu Erişim Yöntemleri.....	10
FDMA Teknolojisi.....	10
TDMA Teknolojisi	11
CDMA Teknolojisi	12
OFDM Teknolojisi	13
OFDMA Teknolojisi	14
Cep Telefonu Haberleşme Mantiğı.....	15
2G Teknolojisi.....	16
GSM Haberleşme Sistemi.....	16
CDMA Haberleşme Sistemi.....	21
PDC Haberleşme Sistemi	22
2,5G Teknolojisi	23
HSCSD Haberleşme Sistemi	24
GPRS Haberleşme Sistemi	24

EDGE Haberleşme Sistemi	26
3G Teknolojisi	27
UMTS Haberleşme Sistemi.....	28
CDMA2000 Haberleşme Sistemi	29
4G Teknolojisi	31
LTE Haberleşme Sistemi	33
WI-MAX Haberleşme Sistemi.....	36
5G Teknolojisi	37

3. BÖLÜM ŞİFRELEME KAVRAMI

Akış Şifreler	43
Tek Kullanımlık Şerit Sistemi	44
Blok Şifreler	46
HASH Algoritmaları	49
Anahtarsız Hash Fonksiyonları	50
Anahtarlı Hash Fonksiyonları	50

4. BÖLÜM MOBİL HABERLEŞMEDE GÜVENLİK

GSM Haberleşme Sistemi.....	53
Kimlik Tanıma Algoritması	53
Şifreleme Anahtarı Üretme Algoritması	54
Ses ve Veri Şifreleme Algoritması	55
CDMA Haberleşme Sistemi.....	59
Kimlik Tanıma ve Şifreleme Anahtarı Üretme Algoritması.....	61
Sinyal Şifreleme Algoritması.....	62
Veri Şifreleme Algoritması.....	64
GPRS Haberleşme Sistemi.....	67
Kimlik Tanıma ve Şifreleme Anahtarı Üretme Algoritması.....	68
Ses ve Veri Şifreleme Algoritması	70
UMTS Haberleşme Sistemi	71
Kimlik Tanıma ve Şifreleme Anahtarı Üretme Algoritması.....	71
Ses ve Veri Şifreleme Algoritması	75
S Kutuları.....	81
CDMA2000 Haberleşme Sistemi	85
Kimlik Tanıma ve Şifreleme Anahtarı Üretme Algoritması.....	85
WIMAX Haberleşme Sistemi	92

Wi-Max Ağlarında Güvenlik Gereksinimleri.....	92
Doğrulama İşlemindeki Adımlar	93
Anahtar Oluşumu	94
Veri Şifreleme.....	94
Kaynakça	97

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Teknoloji, insanoglunun gereklerine uygun yardımcı alet ve araçların üretilmesi için gerekli bilgi ve yetenek olarak kabul edilirken, ayrıca bilimin uygulamacı yönü olarak da ifade edilebilir. Yapılan yoğun çalışmalar sonucu son yıllarda teknoloji alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmelerin başında kablosuz haberleşme sistemleri gelmektedir. Kablosuz ağ iletişimi ile kullanıcıların zamandan ve mekândan bağımsız olarak, hareket özgürlüklerine sahip olabildikleri, radyo frekansları üzerinden iletişim sağlayan bir haberleşme sistemi sağlanmıştır. Hücre tabanlı mobil radyo servisinin temeli ilk olarak İngiltere'de Bell Labs tarafından 1970 yıllarının başında ortaya atılmıştır. Bu servis ile temel ses iletim hizmetinin sağlanmasına yönelik çalışan bir sistem geliştirmek amaçlanmıştır ve sistem 1970 – 1990 yılları arasında dünyada büyük etki yaratmıştır. Analog işaretleme tabanlı ve Devre-Anahtarlamalı bir iletişim ortamı sağlayan bu sistem üzerinde Frekans Bölmeli Çoklu Erişim (FDMA) / Frekans Bölmeli İki Yönlü İletişim (FDD) teknolojileri kullanılmıştır. Bu teknoloji ilk olarak Analog Mobil Telefon Servisi (Advanced Mobile Phone Service- AMPS) adı altında 1979 yılında Chicagoda (Illinois, ABD) gerçekleştirilmiştir. 1983 yılında kullanıma açılan sistem Asya, Latin Amerika, Okyanus ülkeleri gibi yerleşim yerlerinde hizmet vermiştir. AMPS'in bir türevi olan Toplu Erişim İletişim Sistemi (TACS) ise İngiltere'de 1985'te servise sokulmuştur. 1986 yılında ise Kuzey Avrupa'da İskandinavya'yı kapsamaya amaçlanan İskandinav Mobil Telefon sistemi (NMT) geliştirilmiştir. NMT ilk olarak İskandinavya'da, daha sonra ise orta ve güney Avrupa'da ki bazı ülkelerde kullanılmıştır. NMT'nin NMT-450 ve NMT-900 olmak üzere iki versiyonu ortaya çıkarılmıştır. NMT-450, 450MHz frekansını kullanan daha eski bir sistem olarak hizmet verirken, NMT-900 ise 900MHz bandında daha sonraları kullanılmaya başlanmıştır.

Analog mobil uygulamalar, kullanım amacı, kapasite, kalite ve kapsama alanı açısından ülkelere göre farklılıklar göstermiştir. Bu şebekeler genellikle global yapıdan uzak, bölgesel ve ulusal uygulamalarla sınırlı kalmıştır. Yapılan aramalarda bölgeler arası otomatik geçiş yapılamıyor ve bu sebeple aranan kişinin hangi bölgede olduğunun bilinmesi gerekiyordu. Her ne kadar analog hücre tabanlı mobil

sistemlerle, mobil haberleşme global bir yapıya kavuşturulmak istenmişse de bu tam olarak sağlanamamıştır. Analog şebekelerin yapılarından kaynaklanan kısıtlamaların olması ve bunların gelişmelere kolayca adapte olamamaları nedeniyle bu durum farklı ülkeler tarafından ortaklaşa kullanılabilir ve yeni teknolojik gelişmelere açık olan sayısal hücreli mobil şebekelerin geliştirilmesine yol açmıştır (Özkan, 2007).

Geliştirilen çalışmaların kalitesiyle, birinci nesil analog haberleşmedeki sınırları aşmak üzere hem sayısal ses hizmeti, hem de daha iyi veri iletim hizmeti sağlamak amaçlanmıştır. Gerçekleştirilen yenilikler 1990 – 2000 yılları arasında dünyada büyük etki yaratmıştır. Ortaya çıkarılan teknolojik gelişmeler sayesinde düşük band genişliği ile sayısal veri işleme tabanlı ve Devre-Anahtarlamalı bir iletişim ortamı amaçlanmak istenmiştir. Hedeflenen sistemin TDMA / TDD, CDMA teknolojisini kullanması sağlanmıştır.

Gerçekleştirilen gelişmeler ile ortaya çıkarılan teknolojinin kullanıldığı sistemler arasında, Avrupa'da mobil iletişim için kullanılan GSM, Japonya'da kullanılan ve TDMA tabanlı Kişisel Sayısal İletişim olarak da adlandırılan PDC ve Kuzey Amerika'da kullanılan CDMA teknolojileri örnek verilebilir. Bu teknolojilerden GSM sistemleri temel olarak 9,6 kbps band genişliği ve 900MHz bandını kullanmasına karşın DCS 1800 (Digital Cellular System, GSM-1800 olarak ta adlandırılır) ve DCS-1900 (veya GSM-1900) gibi farklı band genişliği kullanan türevleri de vardır (Şahin, 2006). CDMA sistemi ise hava arayüz tasarımı için farklı bir yaklaşım kullanır. TDMA'daki gibi frekans taşıyıcısının kısa zaman aralıklarına bölünmesi yerine, aynı frekans üzerindeki iletimleri ayırmak için iletişimde kullanıcılar arasında farklı kodlar kullanılmıştır. CDMA sistemi 800, 1700 ve 1900 MHz frekans aralıklarını kullanır ve 14,4 Kbps band genişliği kapasitesine sahiptir. PDC sistemi ise 9,6 Kbps band genişliği hızına sahiptir ve sistem 800 MHz, 1500 MHz ve 1900 MHz olmak üzere analog ve sayısal modların her ikisinde kullanılmak üzere üç frekans bandında çalışabilir halde kullanılmıştır (Nakajima, Kohno ve Kubota, 2001).

Ortaya çıkarılan tüm bu 2G teknolojileri sayesinde, ses iletiminin analog sistemden sayısal sisteme geçmesi ile daha önceki sistemlere oranla daha güvenilir ve sorunsuz veri aktarımı sağlanmıştır. Güvenliği sağlamak üzere aktarımda çeşitli kriptografik algoritmalar kullanılmıştır. İletişimde güvenli haberleşme amacıyla mobil kullanıcının sisteme dahil olabilmesi için öncelikle kimlik tanıma işleminden geçirilmesi hedeflenmiştir. Kontrolünden sonra eğer kullanıcı doğru kişi ise sisteme dahil olması sağlanmış ve haberleşme işlemi de şifreli bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu tür yeniliklerin yanısıra, 2. Nesil sistemlerde, kimlik doğrulamanın tek taraflı yapılması, karşılıklı kimlik doğrulamanın olmayışı, yani

baz istasyonunun kullanıcıyı kimlik doğrulamadan geçirmesi, kullanıcının ise baz istasyonunu kimlik doğrulamasından geçirmemesinden dolayı, sahte baz istasyonlarının ortaya çıkarılıp, bu sahte baz istasyonlarının iletilen verileri ele geçirmesi gibi güvenliği tehdit eden durumların da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yine bu sistemler içerisinde ses ve veri haberleşmesinde band genişliğinin yeterli büyüklükte olmayışı, ayrıca verileri şifrelemede kullanılan şifreleme anahtarının yeterli uzunlukta olmaması ve şifreleme işleminde kullanılan algoritmanın gücünün zayıflığı ve frekans tarayıcı cihazlar ile hava ara yüzeyinden aktarılan şifreli bilgilerin elde edilip kolayca çözülebilmesi, şifreli iletimin sadece mobil istasyon ve baz istasyonu arasında olması nedeniyle bütün bir sistemin korunması sağlanamamış ve yeni nesil sistemlerin arayışına gidilmiştir.

Hedeflenen yeni teknolojide amaç veri iletim hızını artırmak ve daha geniş bir kapsama alanıyla birlikte 3G yeteneklerine sahip servis geliştirme imkânı sunmak olmuştur. 2,5G sistem olarak adlandırılan bu teknoloji 2000 – 2002 yılları arasında dünyaya büyük yenilik getirmiştir. Teknolojinin kullanıldığı sistemler arasında Yüksek Hızlı Devre Anahtarlamalı Veri (HSCSD), Genel Paket Radyo Servisi (GPRS), GSM Gelişimi için Genişletilmiş Veri (EDGE) örnek olarak sayılabilir. HSCSD, daha hızlı veri aktarımı için, GSM üzerine kurulan ilk devre anahtarlamalı ağıdır. Bu sistem üzerinde band genişliği kapasitesi 57,6 Kbit/s seviyelerinde olmuştur. GPRS ise, 3G sistemine geçiş için önemli bir basamak oluşturmuş, sistem IP veya X.25 gibi paket tabanlı protokolleri kullanmış ve hız ortalama 56 kbit/s olarak verilirken maksimum durumlarda 115 kbit/s seviyelerine kadar çıkabilmiştir. EDGE ise her iki sistem üzerine geliştirilen, daha performanslı bir teknoloji olarak ifade edilmiştir. Veri hızını maksimum 384 kbit/s seviyelerine çıkabilen bu teknoloji, 3G sistemine geçiş için önemli bir adım olarak kabul edilmiştir (General Packet Radio Service [GPRS], 2000).

Üçüncü nesil kablosuz ağda ise, yüksek hızlı kablosuz veri erişimi sağlamak, CDMA, GSM ve TDMA gibi varolan hücrel standartları tek bir şemsiye altında birleştirmek amaçlanmıştır. 2002 yılından beri hala yeniliği devam etmektedir. Geniş band CDMA (W-CDMA), CDMA2000 ve UWC-136 (Universal Wireless Communication) olmak üzere üç radyo arayüzü modu kullanılmaktadır. Devre ve Paket-Anahtarlamalı bir iletişim ortamı sunan bu sistem üzerinde, veri iletim hızı saniyede 2 – 20 Mbps seviyelerine arttırılmıştır (Clapton, 2001). Bu teknoloji sayesinde, iletişimin dünyanın her yerinde kullanılabilmesi, ülkeler arası sorunsuz geçişin sağlanabilmesi, hızlı Intranet/Internet olanağı, video konferans olanağı, çoklu ortam multimedia desteği ile video ve audioların sorunsuz akışı, mobil ticaret gibi yenilikler, geniş band imkânı ile kullancılara sağlanabilmiştir (Akgün ve Buluş, 2008).